

Dkt. David Bauer, Somo la Biblia la Kujifunza kwa Kufata, Hotuba ya 13, Ufasiri, Usomaji wa Neno na Mukdadha, Madokezo ya Agano la Kale kwa Kutumia Maandishi Mbalimbali

© 2024 David Bauer na Ted Hildebrandt

Huyu ni Dkt. David Bower katika mafundisho yake kuhusu Ujifunzaji wa Biblia kwa Kufata Neno. Huu ni kipindi cha 13, Ufafanuzi, Ujifunzaji wa Neno na Mukdadha, Madokezo ya Agano la Kale kati ya Maandishi.

Tunataka kuelekea hasa katika awamu kuu inayofuata ya Kujifunza Biblia kwa Kufata Neno la Mungu na hiyo ni tafsiri, ambayo kama nilivyosema kwa kweli inahusisha kujibu maswali yaliyolizwa chini ya uchunguzi.

Maswali hayo huunda daraja kati ya uchunguzi na tafsiri, ambalo tunafikiri ni muhimu kwa sababu sehemu ya kile kinachohusika katika tafsiri halali ni kuhakikisha kwamba maswali unayojibu katika tafsiri yanatokana na maandishi yenyewe. Ufafanuzi mwingi, yaani, kusoma mambo katika maandishi. Tafsiri ya kufupisha inahusisha kuelekeza maswali kuelekea maandishi ambayo maandishi hayajajiandaa kujibu, ambayo hayatoki katika maandishi, na ambayo hayaendani na ajenda ya maandishi yenyewe. Ukiuliza maswali yasiyo sahihi, majibu yako yana shaka. Kwa hivyo, ni muhimu sana kwamba ajenda ya tafsiri iwe sawa na iendane na ajenda ya mawasiliano ya maandishi yenyewe.

Ndiyo maana tafsiri kwetu inahusisha kujibu maswali yaliyolizwa kutokana na uchunguzi. Sasa umeona, bila shaka, katika uchunguzi wa kina wa Yakobo 1:5 hadi 8, kwamba hata katika uchunguzi wa kifungu kidogo, unazalisha maswali mengi sana, na kwa hivyo ni muhimu kwanza kuchagua au kuchagua swali au maswali ya kujibiwa. Ni maswali gani yaliyotokana na uchunguzi wako yanaonekana kuwa muhimu zaidi? Ni yapi magumu zaidi? Baadhi ya maswali hujijibu yenyewe.

Ugumu katika kifungu hicho uko wapi? Na kisha msingi wa tatu wa kuchagua maswali ni maslahi binafsi. Huenda swali fulani si muhimu kwa kifungu chako, lakini si muhimu sana kuhusu mienendo ya kifungu, lakini ni muhimu kwako. Na kwa hivyo hakuna ubaya kuchagua swali kwa msingi wa maslahi bila shaka.

Na kisha utafsiri kifungu kwa kujibu swali au maswali yaliyochaguliwa, na tunahitaji kutambua ushahidi unaofaa katika kujibu swali ulilo nalo. Una ushahidi wa aina gani wa kujibu? Ni ushahidi wa aina gani utakaosaidia zaidi katika kujibu swali hilo? Na kwa hivyo hapa kuna baadhi ya uwezekano. Ikiwa swali lako linahusisha maana ya neno na maswali mengi yanahusisha maana ya maneno, unaweza kuanza na kile

tunachokiita ufafanuzi wa awali, ambao unahusisha kutafuta neno katika msamiati wa lugha asilia na kupata ufafanuzi wa msingi wa neno hilo.

Sasa ni hivyo, hata kama hujui Kigiriki au Kiebrania, lakini tutadhani tunafanya kazi na Agano Jipya hapa. Hata kama hujui Kigiriki, ni muhimu kutambua ufafanuzi wa neno hilo la Kigiriki. Haitoshi kutambua ufafanuzi wa neno la Kiingereza ambalo tafsiri imetumia kwa sababu unataka kupata ufafanuzi wa neno ambalo mwandishi wako ametumia, na mwandishi wako, bila shaka, hakutumia neno la Kiingereza, bali neno la Kigiriki, na kuna mseto fulani kati ya neno la Kigiriki na neno lolote la Kiingereza ambalo tafsiri huchagua kulitafsiri. Sasa, hili si tatizo, bila shaka, ikiwa unajua Kigiriki.

Unaenda tu kwenye msamiati sanifu wa Kigiriki. Bower-Danker ndiyo sanifu kwa sasa kwa Kiingereza. Thayer ni ya zamani ambayo bado ina thamani, ingawa haina aina ya uaminifu tena kama ile ya Bower-Danker, lakini unaenda kwenye msamiati sanifu wa Kigiriki, tafuta neno, pata ufafanuzi wa msingi juu ya ingizo, uandike, kisha utoe hitimisho kuhusu maana ya hili kwa tafsiri ya kifungu chako.

Sasa kama hujui Kigiriki, kuna njia ya kusimamia hili, na hiyo ni kutumia Biblia ya Herufi ya Bluu, nami nitaonyesha hapa jinsi unavyoweza kupata ufafanuzi na Biblia ya Herufi ya Bluu. Na kwa njia, Biblia ya Herufi ya Bluu ina msamiati wa Thayer hapo, kwa hivyo unapata ufafanuzi kutoka kwa msamiati wa Thayer wa neno hilo. Kama naweza kuonyesha tu jinsi hii inavyofanywa, ni rahisi sana.

Unaandika, na unaweza Google Blue Herufi Biblia, nenda kwenye tovuti, na tuchukulie kwamba tunajibu swali, nini maana ya kitabu cha nasaba ya Yesu Kristo, mwana wa Daudi, mwana wa Ibrahimu, katika Mathayo 1:1, kitabu cha nasaba ya Yesu Kristo, mwana wa Daudi, mwana wa Ibrahimu. Kwa hivyo, tunaandika mstari wetu, Mathayo 1:1, na unataka kwenda kwenye NASB kwa sababu hifadhidata katika Biblia ya Blue Herufi ni bora zaidi; imekamilika zaidi katika NASB kuliko katika tafsiri zingine hapa. Na kisha endelea na utafute hilo, na hilo litaleta, unaona, kifungu chako.

Na kwa hivyo, unabofya zana, na bila shaka, hebu tuchukulie kwamba tunajibu swali, nini maana ya kitabu cha nasaba? Kwa hivyo, tunaenda kwenye neno nasaba na kubofya hapa kwenye nambari ya Strong kwa sababu hiyo ndiyo nambari ya Kigiriki ya neno hilo. Kwa hivyo, tunabofya hiyo, ambayo ni 1078, na hiyo, unaona, inaleta msamiati wa Thayer, na hiyo inakupa ufafanuzi wa msingi wa neno hilo. Nisingesoma mbali sana kwenye ingizo hapa, lakini nitapata tu ufafanuzi wa msingi au fasili juu ya ingizo na kuanzia hapo.

Nisingetumia muda mwingi na ufafanuzi wa awali pia. Ni suala la kupata kutoka kwa msamiati sanifu wa Kigiriki, katika hali hii, kama ninavyosema, Thayer's, ufafanuzi wa msingi wa neno, na kuliandika kwa mtazamo kisha kuelekea kupata hitimisho la

maana ya neno hilo. Sasa, ningeendelea basi, na aina inayofuata ya ushahidi ni ushahidi kutoka kwa muktadha.

Ushahidi kutoka muktadha unahusisha ushahidi wote wa aina yoyote ile unaopatikana katika kitabu cha Biblia. Kumbuka, tulitaja siku nyingine kwamba sehemu ya msingi ya fasihi ya Biblia ni kitabu cha Biblia. Kwa hivyo, muktadha unahusiana na ushahidi wote wa aina yoyote ndani ya kitabu cha Biblia.

Sasa, hii ingehusisha, kuna viwango vitatu vya muktadha basi. Kwanza kabisa, muktadha wa papo hapo. Tayari tumefanya uchunguzi wa kina, ambao unahusisha kufanya uchunguzi kuhusu kifungu chenyewe katika muktadha wake wa papo hapo.

Kwa hivyo, ninaanza kwa kuangalia uchunguzi wangu wa kina, nikijiuliza, je, nimefanya uchunguzi wowote katika uchunguzi wangu wa kina ambao sasa unaweza kubadilishwa kuwa ushahidi wa kujibu swali hili lililoulizwa? Na bila shaka, ikiwa ni hivyo, tambua hilo kama ushahidi kwa lengo la kupata hitimisho la majibu yanayowezekana kwa swali lako, swali lako la tafsiri. Nisingeishia hapo. Pia ningesoma muktadha wa papo hapo kwa njia iliyoelekezwa tena huku swali langu likiwa nyuma ya akili yangu, nikijiuliza, je, kuna ushahidi mwingine wowote hapa katika muktadha wa papo hapo zaidi ya kile nilichokiona katika uchunguzi wa kina ambao unaweza kuwa muhimu kwa kujibu swali hili? Ngazi ya pili ya muktadha ni muktadha wa sehemu.

Na, bila shaka, tayari tumefanya utafiti wa sehemu hiyo. Kwa hivyo, ninaanza hapa kwa kuangalia utafiti wangu wa sehemu, nikijiuliza, je, nimefanya uchunguzi wowote katika utafiti wangu wa sehemu ambao sasa unaweza kuchukuliwa na kubadilishwa kuwa ushahidi wa kujibu swali hili ambalo nimeuliza, ikiwa ni pamoja na muundo wa sehemu hiyo? Kwa njia, mara nyingi, hii ni muhimu, hata kwa kutafsiri mistari ya mtu binafsi ndani ya sehemu. Uchunguzi uliofanya katika utafiti wa sehemu mara nyingi unaweza kuwa na manufaa sana hapa.

Lakini tena, nisingeacha kutazama utafiti wangu wa sehemu. Tena, ningeangalia sehemu hiyo kwa njia iliyoelekezwa huku swali langu likiwa nyuma ya akili yangu, nikijiuliza, je, kuna kitu kingine chochote hapa katika sehemu hii yote zaidi ya kile nilichokiona katika utafiti wangu wa sehemu ambacho kinaweza kutumika kama ushahidi unaofaa wa kujibu swali hili? Sasa, kiwango cha tatu cha muktadha, bila shaka, ni kitabu kizima. Na ndiyo, umekisia.

Tayari tumefanya utafiti wa kitabu. Kwa hivyo, ninaanza hapa kwa kuangalia utafiti wangu wa kitabu na kujiuliza, je, nimefanya uchunguzi wowote katika utafiti wa kitabu ambao unaweza kubadilishwa kuwa ushahidi, hata kwa kujibu swali kuhusu maana ya mstari mmoja mmoja? Na wakati mwingine ndivyo ilivyo. Ninafikiria, hivi sasa, kifungu katika Mathayo ambapo tafsiri inafafanuliwa kwa manufaa sana na

ushahidi kutoka kwa moja ya uhusiano mkubwa wa kimuundo ambao tuliutambua katika utafiti wa Injili ya Mathayo kwa ujumla.

Mojawapo ya mahusiano makubwa ya kimuundo katika Injili nzima ni muhimu sana kwa kutafsiri mstari huu mmoja ninaoufikiria sasa hivi. Wakati mwingine hilo linasaidia. Tena, nisingeishia hapo, lakini ningejiuliza, je, kuna kitu kingine chochote katika kitabu kizima ambacho kinaweza kutumika kama ushahidi wa kujibu swali hili hapa katika kifungu changu? Sasa, linapokuja suala la muktadha, kuna mambo mawili ambayo nataka kuyataja haswa, miongoni mwa mambo mengine, ambayo tunapaswa kuyakumbuka kila wakati.

Moja ni muundo. Unaona kwamba katika uchunguzi, tunatumia muda mwingi kushughulika na muundo wa fasihi. Sababu ya kutumia muda na huo katika uchunguzi ni kwa sababu hilo, tumegundua, linaweza kuwa na manufaa sana linapokuja suala la tafsiri.

Kwa hivyo, ningejiuliza kila wakati, muundo hufanya tofauti gani? Nimefanya uchunguzi huu wote wa kimuundo. Je, hilo hufanya tofauti gani ya tafsiri? Ningekuwa na nia kuhusu hilo. Lakini jambo la pili la kuangalia, kila mara kwa upande wa muktadha mpana zaidi wa kitabu, ni hili.

Je, neno hili ninalolitafsiri hapa, je, neno hili ninalolitafsiri linaonekana mahali pengine popote katika kitabu hiki? Kwa sababu ushahidi wote wa aina yoyote ndani ya kitabu unaangukia katika muktadha, ikiwa ni pamoja na sehemu zingine katika kitabu ambapo neno hilo hilo linaonekana. Kwa hivyo tayari hapa, katika hatua ya muktadha, unatumia konkodansi. Sasa, tena, kama nilivyosema kuhusu ufafanuzi wa awali, pia kuhusu kuonekana kwa neno mahali pengine katika kitabu, hatuzungumzii kuhusu kuonekana kwa neno lile lile la Kiingereza bali kuonekana kwa neno lile lile la Kigiriki ambalo mwandishi wako alitumia.

Na hakuna kuepuka kutumia konkodansi ya Kigiriki. Huwezi kufanya hivi kwa konkodansi ya Kiingereza kwa sababu hakuna uhusiano wa moja kwa moja kati ya neno la Kiingereza linalotumika kutafsiri neno la Kigiriki katika kifungu na neno hilo la Kigiriki.

Tafsiri za Kiingereza hutumia maneno mbalimbali ya Kigiriki kutafsiri neno moja la Kiingereza. Na hutafsiri maneno tofauti ya Kigiriki yenye neno moja la Kiingereza. Kwa hivyo, hakuna uhusiano wa moja kwa moja.

Sasa, tena, hili si tatizo ikiwa unajua Kigiriki. Unatambua tu mzizi wa neno lako, neno ambalo mwandishi wako alitumia, nenda kwenye konkodansi sanifu ya Kigiriki, kama Moten na Gaydon, au labda utumie programu ya Biblia. Bila shaka, hiyo ni njia nyingine ya kufanya hivyo.

Na tafuta mahali ambapo neno hilo la Kigiriki linaonekana kwingineko katika kitabu. Lakini kama hujui Kigiriki, tena, hili pia si tatizo kubwa. Unaweza kutambua mahali ambapo neno hilo hilo la Kigiriki linaonekana kwingineko katika kitabu bila kujua Kigiriki.

Na tena, inahusisha Biblia ya Herufi ya Bluu. Bila shaka, unapitia mchakato huo huo. Tena, mfano wetu ni kwamba, Biblia ni kitabu cha nasaba, kile kinachomaanishwa na kitabu cha nasaba katika Mathayo 1:1. Bila shaka, tayari tumekiandika kwa herufi.

Tumebofya NASB. Imetupeleka kwenye kifungu hicho. Tunabofya zana, na tuko kwenye ukurasa wa zana hapa.

Na kumbuka, tulienda mahali hapa kwa ajili ya ufafanuzi wa awali. Lakini chini ya ufafanuzi wa awali kuna konkodansi. Hii inaonyesha kila mahali ambapo neno hilo la Kigiriki linaonekana katika Agano Jipya, ikiwa ni pamoja na kwingineko katika kitabu, katika kisa hiki, Injili ya Mathayo.

Kwa hivyo, unakuta kwamba neno hilo, neno hilo la Kigiriki, linaonekana tena katika Mathayo. Huo ungekuwa ushahidi wa muktadha ikiwa unatafsiri Mathayo 1:1. Neno la Kigiriki linaonekana tena katika Mathayo, na hilo liko katika Mathayo 1:18. Kwa hivyo, unaangalia kwamba, unasoma kifungu hicho katika muktadha wake wa karibu, unafikia hitimisho fulani kuhusu jinsi neno hilo linavyotumika hapo, na kisha, kwa lengo la kupata hitimisho kuhusu jinsi hilo linavyoweza kufahamisha maana ya neno lako katika kifungu chako. Kwa hivyo, huo ni ushahidi wa muktadha.

Naweza kusema kwamba ushahidi kutoka kwa muktadha huwa aina ya ushahidi unaofaa kila wakati. Sio aina zote za ushahidi katika orodha hii zitakuwa muhimu, lakini muktadha huwa aina ya ushahidi unaofaa kila wakati. Sawa, sasa tutarudi kwenye orodha yetu ya aina zinazoweza za ushahidi hapa.

Na inayofuata tutataja ni matumizi ya maneno. Sasa, kuna aina mbili za matumizi ya maneno. Moja ni matumizi ya neno katika Biblia, na kisha pia matumizi ya maneno kwa jinsi neno hilo lilivyotumika nje ya Biblia.

Kwa madhumuni yetu, tutazingatia matumizi ya maneno ya kibiblia. Hii inahusisha, tena, konkodansi. Na tumeona tu jinsi unavyoweza kutambua mahali ambapo neno hilo la Kigiriki linaonekana, si mahali pengine tu katika kitabu chako, bali mahali pengine katika Agano Jipya.

Tumetoka tu kufanya hivyo, kuonyesha konkodansi. Hii inahusisha kutumia konkodansi. Sasa, kuna, katika matumizi ya neno la kibiblia lenyewe, viwango viwili.

Kwanza kabisa, kuna matumizi ya neno katika Agano. Hiyo ni kusema, neno hili linaonekana wapi, neno hili la Kigiriki linaonekana wapi, na linatumika wapi katika

sehemu nyingine ya Agano Jipya? Sasa, ikiwa, kwa kweli, kitabu chako ni sehemu ya kile tunachokiita corpus, yaani, ikiwa kitabu chako kiliandikwa na mtu aliyeandika vitabu vingine katika Agano Jipya, tuseme unatafsiri kifungu kutoka Wagalatia bila shaka, ambacho kiliandikwa na Paulo, na Paulo aliandika vitabu vingine zaidi ya, Wagalatia. Na kwa hivyo, ikiwa unatafsiri kifungu kilichoandikwa, ikiwa unatafsiri kifungu katika kitabu kilichoandikwa na mtu aliyeandika vitabu vingine katika Agano Jipya, kama tulivyomtaja Paulo, kama mfano, itakuwa muhimu kuanza na mahali ambapo neno hilo linaonekana kwingine katika corpus.

Hii inatukumbusha kwamba, kila kitu kingine kikiwa sawa, jinsi mwandishi wako huyo huyo alivyotumia neno hilo itakuwa muhimu zaidi kuliko jinsi neno hilo linavyotumiwa na waandishi wengine wa Agano Jipya. Kisha, baada ya kutambua mahali linapotumika katika corpus, nje ya corpus, katika sehemu nyingine ya Agano Jipya. Sasa, bila shaka, katika kisa cha Yakobo, tuna kitabu kilichoandikwa na mtu ambaye hakuandika kitabu kingine chochote katika Agano Jipya, kwa hivyo tunaenda mara moja, katika somo letu la Yakobo, ambapo neno hilo linatumika katika Agano Jipya kwa ujumla.

Jambo la kufanya ni kutafuta, katika Biblia ya Kiingereza, kila kifungu ambapo neno hilo la Kigiriki linaonekana, na bila shaka, tuliweza kutambua vifungu hivyo ambapo neno la Kigiriki linaonekana kutoka kwa konkodansi katika Biblia ya Blue Herufi. Unatumia konkodansi hiyo kutambua vifungu hivyo ambapo limetumika kwingineko katika Agano Jipya. Tafuta kila kimojawapo cha vifungu hivyo, angalia muktadha wa karibu, na ufanye uamuzi kuhusu jinsi neno hilo linavyoonekana kutumika hapo katika muktadha huo.

Kisha, shiriki katika mazungumzo muhimu kuhusu jinsi neno hilo linavyoonekana kutumika katika kifungu kingine cha Agano Jipya na kinachoendelea na matumizi ya neno hilo katika kifungu chako. Aina hii ya mazungumzo muhimu kati ya jinsi neno hilo linavyotumika katika kifungu kingine cha Agano Jipya na kinachoendelea katika matumizi ya neno hilo katika kifungu chako ni muhimu kwa sababu huwezi kudhani kwamba jinsi neno hilo linavyotumika katika kifungu kingine cha Agano Jipya ni lazima ndivyo mwandishi wako anavyolitumia. Lazima uwe mwangalifu, kwa maneno mengine, si bila kukosoa, kumwaga mapendekezo yote ya maana ya neno hilo, matumizi ya neno hilo katika vifungu vingine vya Agano Jipya, katika kifungu chako.

James Barr alibuni neno ambalo hutumika mara nyingi hapa kuzungumzia hatari hiyo. Alirejelea uhamisho usio halali wa ukamilifu. Na hiyo ni desturi isiyo halali ya, kama ninavyosema, kutupa tu mawazo yote ya matumizi ya maana ya neno hilo kama ilivyotumika katika kifungu kingine katika kifungu chako kwa sababu hakuna sababu ya kufikiria kwamba mwandishi wako alikuwa na mambo mengine yote, mambo mengine yote ambayo mwandishi mwingine angeweza kuwa nayo akilini kwa kutumia neno hilo, kwamba mwandishi wako alikuwa na yote hayo akilini.

Kwa hivyo, lazima ujiulize kama neno hilo katika kifungu kingine linaonekana kutumika katika mwendelezo muhimu na jinsi neno hilo linavyotumika katika kifungu chako, kimsingi kwa njia ile ile. Na ikiwa ndivyo, unaweza kutumia neno hilo vyema. Unaliingiza, na hilo litasaidia kujaza, kufanya kamili zaidi, imara zaidi, na wazi zaidi, labda, jinsi neno hilo linavyotumika katika kifungu chako.

Itakuwa na aina hiyo ya utendaji chanya na unaosaidiana. Hata hivyo, ikiwa neno hilo linatumika kwa njia tofauti kabisa, huna mwendelezo, bali una kutoendelea. Na tofauti kubwa ya jinsi neno hilo hilo linavyotumika katika kifungu kingine cha Biblia dhidi ya jinsi linavyoonekana kutumika katika kifungu chako, tofauti kubwa inaweza kuangazia kwa kulinganisha kinachoendelea katika kifungu chako.

Mara nyingi husemwa, na labda hii si haki, lakini sitoi dai lolote kuhusu kama hii ni ukosoaji halali au la, lakini mara nyingi husemwa kwamba Luther alikuwa na mwelekeo wa kusoma kila kitu katika Agano Jipya kwa kuzingatia Paulo. Na ilipokuja suala la sheria, ambayo kwa Kigiriki ni neno nomos, ilipokuja suala la sheria, kwamba Luther alikuwa na mwelekeo wa kusoma uelewa wa Paulo kuhusu sheria, jinsi Paulo anavyotumia neno sheria, katika sehemu zingine katika Agano Jipya ambapo neno sheria linaonekana. Barr angerejelea hilo, bila shaka, kama uhamisho usio halali wa ukamilifu.

Kwa kweli, Paulo anatumia sheria kwa njia tofauti kidogo kuliko, tuseme, Mathayo au Yakobo wanavyotumia. Na shtaka limetolewa, iwe ni halali au la, kwa Luther, kwamba hakuwahi kusikia kile Mathayo au kile Yakobo alichosema kuhusu utendaji mzuri wa sheria katika maisha ya Kikristo kwa sababu ya tabia yake ya kusoma sheria katika Paulo katika Mathea na marejeleo ya Kijamii kuhusu sheria. Kwa hivyo ni muhimu sana, na kwa njia, hoja hapa basi ni kwamba huenda ikawa jambo la msaada, inaweza kuwa jambo la msaada kutambua tofauti kati ya matumizi ya Paulo ya sheria, nomos, na matumizi ya Yakobo ya sheria, nomos, na tofauti hiyo inaweza kuonyesha njia mbili tofauti kabisa za jinsi sheria inavyoweza kufanya kazi katika maisha ya Kikristo, na kwa njia tofauti, ingefafanua jinsi Yakobo anavyoelewa jukumu la sheria katika maisha ya Kikristo.

Kwa maneno mengine, kuna njia nyingine ambayo sheria inaweza kufanya kazi, lakini hii siyo kile ambacho Yakobo anafikiria. Na tofauti hiyo inaweza kuleta uwazi na uelewa sahihi zaidi wa kile ambacho Yakobo anafikiria. Sasa, ikiwa, kwa kweli, unajua Kigiriki au una ufikiaji wa programu ya Biblia ambayo ina uwezo wa kutafuta katika tafsiri ya Kigiriki ya Agano la Kale, ambayo kwa kawaida hujulikana kama Septuagint, hii itakuwa matumizi ya neno katika Agano Jingine, haswa Septuagint, au kile ambacho wasomi wanazidi kutaka kukiita Kigiriki cha Kale, Kigiriki cha Kale, hii inaweza kuwa msaada.

Kwa sababu, bila shaka, Septuagint ilikuwa tafsiri ya chaguo kwa karibu waandishi wetu wote wa Agano Jipya, kama si wote. Waandishi wetu wote wa Agano Jipya

wananukuu kutoka Agano la Kale wakitumia Septuagint. Tofauti pekee inayowezekana ni Yuda.

Hakuna mahali wazi ambapo Yuda ananukuu kutoka Septuagint. Lakini tunaharakisha kuongeza kwamba Yuda ana sura moja tu, na tunajiuliza kama, kwa kweli, alikuwa ameandika zaidi kama asingetumia Septuagint. Paulo wakati mwingine atanukuu kutoka Septuagint na wakati mwingine kutoka kwa tafsiri yake mwenyewe ya Kiebrania, kulingana na kile kinachotimiza makusudi yake wakati wowote bora zaidi.

Lakini hoja ni kwamba Septuagint, tafsiri ya Kigiriki iliyokuwa maarufu wakati huo, ilikuwa maarufu sana, ilikuwa ikijulikana sana. Ilikuwa Biblia yao kweli. Na hata kama lugha yetu ya kitheolojia inavyoathiriwa sana, kuumbwa, na jinsi maneno kama vile kutakasa au haki au kuhalalisha au una nini, ndivyo maneno hayo yanavyotumika katika Biblia zetu za Kiingereza.

Vivyo hivyo, msamiati wao wa kitheolojia uliathiriwa sana na jinsi Septuagint ilivyotumia maneno haya. Kwa hivyo, matumizi ya maneno ya Septuagint yanaweza kuwa na manufaa sana, lakini ikiwa hujui Kigiriki na huna ufikiaji wa programu ya Biblia, haifai kujaribu kuitambua. Lakini ikiwa una, kama ninavyosema, programu ya Biblia ambayo ina uwezo wa kutafuta katika Septuagint, ni rahisi, bonyeza tu na itaunda mpangilio hapo hapo kwako.

Fanya kitu kama hicho, tafuta neno kama lilivyotumika katika Agano la Kale kisha ufikie hitimisho linalowezekana kulingana na jinsi lilivyotumika katika kifungu chako. Aina nyingine ya ushahidi ni ushuhuda wa kimaandiko. Ushuhuda wa kimaandiko unahusiana na ushahidi wote wa aina yoyote ile nje ya kitabu cha Biblia.

Kumbuka, ushahidi wote ndani ya kitabu chenyewe ni wa muktadha. Na nje ya vifungu hivyo ambapo neno lenyewe linaonekana, hiyo ingekuwa matumizi ya neno, na ushuhuda wa kimaandiko unahusisha ushahidi wote katika Biblia nje ya maeneo hayo mawili. Acha nikupe mfano wa kile tunachofikiria hapa.

Katika Mathayo 6:25, kama unavyokumbuka, tunasoma, Kwa hivyo nawaambia, msijisumbue kuhusu maisha yenu. Tuseme kwamba tunajibu swali, nini maana ya kifungu, msijisumbue? Neno hapo ni merimnao kwa Kigiriki. Ikiwa, kwa kweli, utagundua katika mchakato wako wa kutafsiri mahali pengine katika Injili ya Mathayo, ambapo katika Injili ya Mathayo neno hilo hilo linaonekana na kutumia matumizi ya Mathayo ya neno merimnao au wasiwasi, hiyo itakuwa muktadha.

Kwa sababu ushahidi wote wa aina yoyote ndani ya kitabu unaangukia katika muktadha. Lakini ukichunguza mahali ambapo merimnao, neno hilo linalotafsiriwa kuwa na wasiwasi, ambapo merimnao linaonekana nje ya Mathayo katika sehemu nyingine ya Agano Jipya, hiyo itakuwa matumizi ya neno. Lakini ukijiuliza mahali pengine katika Agano Jipya ndipo mada inapozungumziwa, ni suala la wasiwasi

kuhusu mahitaji ya kimwili, katika vifungu hivyo ambapo neno merimnao halionekani, lakini wazo linaonekana, ambapo wazo linazungumziwa, huo ungekuwa ushuhuda wa kimaandiko.

Kwa kweli, kimsingi kuna aina tatu za ushuhuda wa kimaandiko. Moja ni dhana, ambayo tumekuwa tukiizungumzia. Ni wapi pengine katika Biblia ambapo dhana hii inaelezewa, ingawa neno lenyewe halipatikani? Tukimzungumzia Luther, na hapa tutasema jambo chanya zaidi kumhusu, kama vile usawazishaji wa kile kilichokuwa hasi kumhusu muda mfupi uliopita, ilisemwa kuhusu Luther kwamba kimsingi alikuwa ameweka Biblia nzima katika kumbukumbu.

Wengi wetu hatuwezi kusema hivyo. Na ni wazi kabisa kwamba kutumia ushuhuda wa kimaandiko wa dhana kunategemea maarifa ya maudhui ya Biblia. Unaijua Biblia vizuri kiasi gani ili uweze kutambua vifungu ambapo wazo hilo hilo linapatikana, ingawa kifungu hicho, ingawa neno lenyewe halipatikani.

Hata hivyo, kuna aina ya rasilimali ambayo itatusaidia sisi ambao si Luther katika suala hili, na hiyo inahusisha konkodansi za mada au Biblia za mada. Na ndiyo, katika kitabu changu, Essential Bible Study Tools for Ministry, nina sehemu kuhusu konkodansi za mada. Na bora zaidi, kwa maoni yangu, ni Kolenberger, hiyo ni KOHLENBERGER, Kolenberger, Zondervan, NIV, Naves Topical Bible.

Zondervan, NIV, Naves Topical Bible. Hii ni aina ya konkodansi, lakini si konkodansi ya maneno; ni konkodansi ya mada. Kwa hivyo, ukitafuta wasiwasi, wasiwasi, au wasiwasi katika Kolenberger, utapata kila kifungu katika Biblia kinachojadili mada hiyo, hata vifungu ambavyo neno lenyewe halionekani.

Sasa tena, unapaswa kuwa mwangalifu na uhamisho usio halali wa Barr hapa pia. Huwezi kudhani kwamba kila kifungu kingine katika sehemu nyingine ya Biblia kitajadili au kushughulikia mada hii kwa njia ile ile ambayo mwandishi wako anataka kuishughulikia hapa. Unataka kujua mambo yote mawili ya mwendelezo na kutoendelea.

Je, mada inayojadiliwa katika kifungu hiki kingine kimsingi ni sawa na vile mwandishi wako anavyoishughulikia? Ikiwa ndivyo, una mwendelezo, una kanuni ya kufaa, na unaweza kuitumia kwa njia chanya katika kutoa aina ya uwazi na utajiri wa jinsi mada inavyoshughulikiwa katika kifungu chako. Lakini kwa kweli, inaweza kuwa kwamba inashughulikiwa kwa njia tofauti. Na ikiwa, kwa kweli, inashughulikiwa kwa njia tofauti, unahitaji kukumbatia tofauti hiyo.

Na tena, unaweza kutumia tofauti hiyo ili kuangazia, kwa njia ya utofautishaji, jinsi mada hiyo inavyoshughulikiwa katika kifungu chako. Unaweza kufafanua jinsi Yakobo au Mathayo wanavyosema, ikiwa unatafsiri kifungu hicho kutoka kwa Yakobo au Mathayo, anazungumzia na kutumia mada hiyo.

Sasa, aina ya pili ya ushuhuda wa kimaandiko zaidi ya aina ya dhana ambayo tumekuwa tukiijadili ni dokezo au nukuu ya kimaandiko. Je, mwandishi wako katika kifungu unachokitafsiri ananukuu au anarejelea kifungu kingine cha kibiblia? Ikiwa ndivyo, bila shaka, anavutia umakini wa msomaji kwenye kifungu hiki kingine cha kibiblia. Tuna wajibu wa kwenda kukiangalia kifungu hicho katika maneno na muktadha wake wa asili na kuuliza jinsi kifungu hicho katika maneno na muktadha wake wa asili kinavyoangazia kifungu chetu, ambacho kinanukuu au kinarejelea kifungu hicho hapa. Sasa tena, unaweza kuwa na kesi ambapo mwandishi, mwandishi wako, au mwandishi wa kifungu chako anarejelea au ananukuu kifungu kingine kwa njia chanya sana.

Hiyo ni kusema kwamba kuna uwiano kamili kati ya kifungu hicho katika maneno na muktadha wake wa asili na jinsi mwandishi wako anavyokitumia hapa. Ikiwa ndivyo, bila shaka, ungeleta aina hiyo ya kitu. Kama mfano wa hili, hebu tuangalie Warumi 5 , mistari ya 12 hadi 14.

Warumi 5 mistari wa 12 hadi 14. Paulo anasema, Kwa hiyo, kama vile dhambi iliingia ulimwenguni kwa mtu mmoja, na kwa dhambi hiyo mauti; na hivyo mauti ikawafikia watu wote kwa sababu wote walifanya dhambi. Dhambi, kwa kweli, ilikuwako ulimwenguni kabla ya sheria kutolewa, lakini dhambi haihesabiwi pale ambapo hakuna sheria.

Lakini kifo kilitawala tangu Adamu hadi Musa, hata juu ya wale ambao dhambi zao hazikuwa kama kosa la Adamu, ambaye alikuwa mfano wa yule atakayekuja. Sasa ni wazi kwamba Paulo anavuta usikivu wa msomaji kurudi Mwanzo 1 hadi 3, labda hasa Mwanzo 3, na anataka msomaji akumbuke, labda hata aangalie Mwanzo 3 kwa lengo la kujiuliza jinsi hadithi ya anguko la Adamu inavyoangazia kile ambacho Paulo anasema hapa katika hoja anayoitoa katika Warumi 5 mistari ya 12 hadi 14. Hilo linahusisha mwendelezo muhimu.

Kwa njia, hiyo haimaanishi kwamba Paulo anataka msomaji aeleze kila kitu kutoka kwa simulizi ya anguko ili kibebe na kukisoma katika kile ulicho nacho katika sura ya 5. Tena, kinachohitajika ni mazungumzo muhimu kati ya Warumi 5 katika muktadha wake na kile ulicho nacho katika Mwanzo 3 ili kutambua hasa vipengele gani vya Mwanzo 3 Paulo anataka msomaji aeleze katika tafsiri ya msomaji ya Warumi 5 na jinsi anavyotaka msomaji aeleze hilo katika tafsiri ya Warumi 5. Sasa hebu tuchukue mfano mwingine, na bila shaka, huo ulihusisha dokezo, na mfano wa pili utahusisha dokezo pia. 2 Petro 2:15. Naam, kwa kweli, hebu tuangalie kwa uwazi zaidi hapa, nadhani, katika 2 Petro 2. Tunaweza kuzungumzia 2:15, lakini hebu tutaje mistari wa sura ya 2 unaoanza kusoma katika mistari wa 5. Lakini kama Mungu hakuuhurumia ulimwengu wa kale, bali alimhifadhi Nuhu, mtangazaji wa haki, pamoja na watu wengine saba, alipoleta gharika juu ya ulimwengu wa wasiomcha Mungu, kama kwa kuigeuza miji ya Sodom na Gomora kuwa majivu, aliihukumu kuwa tofauti na

kuifanya iwe mfano kwa wale ambao wangukuwa wasiomcha Mungu, na sasa huu ndio mstari wa utendaji hapa, mstari wa 7, na kama alimwoko Lutu mwenye haki, akihuzunishwa sana na uasherati wa waovu, kwa maana kwa yale yule mwenye haki aliyoyaona na kuyasikia alipokuwa akiishi kati yao, alihuzunika roho yake yenye haki siku baada ya siku kwa matendo yao maovu, basi Bwana anajua jinsi ya kuwaokoa watauwa na majaribu na kuwaweka wasio haki chini ya adhabu hadi siku ya adhabu. Hapa, bila shaka, una dokezo la hadithi ya kuokolewa kwa Lutu na familia yake kutoka Sodoma, ambayo imesimuliwa katika Mwanzo 19.

Hapa, hata hivyo, una tofauti kubwa kati ya kile kinachosemwa kuhusu kuokolewa kwa Lutu katika 2 Petro na kile ulicho nacho katika Mwanzo 19. 2 Petro alipaswa kuisitiza haki ya Lutu na thamani kwa Lutu ya ukombozi huu. Kama Mungu alimwoko Lutu mwenye haki, akiwa amehuzunishwa sana na uasherati wa waovu, kwani kwa kile yule mwenye haki alichokiona na kukisikia alipokuwa akiishi kati yao, alihuzunika katika roho yake yenye haki siku baada ya siku kwa matendo yao ya uasi.

Ukisoma simulizi la kutoroka kwa Lutu kutoka Sodoma katika Mwanzo 19, utashangazwa na ukweli kwamba haki yake haisisitizwi kwa vyovyote vile. Kwa kweli, malaika au malaika walimwoko Lutu, lakini tu kwa kumburuta, wakimburuta kutoka nje ya jiji, wakipiga mateke na kupiga kelele. Hakutaka kwenda.

Hakuna dalili kubwa kwamba katika Mwanzo 19, alikuwa na huzuni katika nafsi yake ya haki. Kwa kweli, Mwanzo 19 ina mtazamo hasi kuhusu Lutu. Lutu, katika simulizi hilo lote la Ibrahimu, anatofautishwa na mjomba wake Ibrahimu na anatofautishwa na Ibrahimu kwa njia hasi kabisa na kadhalika.

Kwa hivyo, unacho hapa, basi, ni tofauti fulani kati ya kile kinachosemwa kuhusu Lutu na kifungu kinachorejelewa katika 2 Petro. Kwa hivyo, ni muhimu kutambua tofauti hapa na kutambua kwamba tofauti hiyo inaweza kuangazia kile Petro anachozungumzia hapa. Petro kweli, mtu anaweza kusema, anaongeza mtazamo wake mwenyewe kwenye simulizi la Mwanzo, ambalo linaangazia mtazamo huo hapa kama muhimu sana kwa kile Yuda anataka kuwasilisha.

Harithi tu hili kutoka kwa simulizi ya Mwanzo anayoirejelea. Kwa kweli, kwa namna fulani, analiongeza kwenye simulizi ya Mwanzo. Mfano mwingine ambao tunaweza kutaja unahusiana hasa na nukuu, wakati huu nukuu kutoka Agano la Kale, si dokezo tu.

Na hilo lingepatikana katika mahubiri ya Petro ya Pentekoste katika sura ya pili ya Matendo, kuanzia Matendo 2:16. Lakini hili ndilo lililonenwa na nabii Yoeli, na kisha ananukuu kutoka Yoeli 2:28 hadi 32. Na katika siku za mwisho itakuwa, Mungu asema kwamba nitamimina roho yangu juu ya wote wenye mwili, na wana wenu na binti zenu watatabiri, na vijana wenu wataona maono, na wazee wenu wataota

ndoto. Naam, na watumishi wangu wote wanaume na wanawake katika siku hizo, nitamimina roho yangu, nao watatabiri.

Nami nitatoa maajabu mbinguni juu, na ishara chini duniani, damu na moto, na moshi mzito. Jua litageuzwa kuwa giza, na mwezi kuwa damu, kabla ya kuja siku ya Bwana, siku kuu na iliyo wazi. Na itakuwa, kila mtu atakayeliitia jina la Bwana ataokolewa.

Sasa, hapa una mwendelezo muhimu na kile ulicho nacho katika Yoeli 2.28 hadi 32. Mwandishi anatumia turudi nyuma na kuangalia kifungu hicho na kisha tuulize haswa jinsi kifungu hicho, katika maneno na muktadha wake wa asili, kinavyoangazia kinachoendelea hapa. Kinatusaidiaje kutafsiri ujio wa Roho siku ya Pentekoste? Ingawa ni ngumu zaidi kuliko hiyo hapa kwa sababu pia una tofauti ambazo Luka, au Petro kama Luka anavyomwasilisha, ameziingiza katika akaunti ya Yoeli.

Kwa mfano, Yoeli haijumuishi Mungu anatangaza. Kwa kweli, simulizi la Yoeli linasema, na baada ya mambo haya itakuwa, ilhali katika Matendo 2 tunasoma, na katika siku za mwisho haionekani katika Yoeli 2:28. Hapo ndipo baada ya mambo haya, lakini hapa katika siku za mwisho. Na Petro anaongeza Mungu anatangaza, jambo ambalo halipatikani katika simulizi la Yoeli.

Pia inaongeza katika mstari wa 18b, nao watatabiri. Kifungu hicho hakipatikani hapo pia. Na katika mstari wa 19, nami nitatoa maajabu juu mbinguni na ishara chini duniani.

Juu na chini hazipatikani katika simulizi ya Yoeli. Hilo limeongezwa na Petro hapa. Kwa hivyo, una sehemu zote mbili za mwendelezo na zisizoendelea.

Tena, angalia sio tu hoja za mwendelezo hapo na Yoeli 2:28 hadi 32, lakini pia hoja za kutoendelea ambapo Petro, kama ilivyowasilishwa na Luka, amebadilisha maneno ya simulizi hiyo ya Yoeli, labda kwa njia ya kuyabadilisha ili kuonyesha jinsi, kwa kweli, kile ambacho Yoeli anafikiria kinatimizwa hapa, hata zaidi ya maneno ya simulizi ya Yoeli. Aina ya tatu ya ushuhuda wa maandiko inahusisha vifungu sambamba. Hili, bila shaka, ni muhimu hasa linapokuja suala la kutafsiri vifungu vya injili, ambapo una tukio lile lile katika maisha ya Yesu au mafundisho yale yale ya Yesu yanayopatikana si tu katika injili unayoitafsiri, tuseme unaitafsiri Mathayo, lakini pia yanapatikana katika Marko na labda Luka na labda hata Yohana pia.

Tena, ni muhimu kuzingatia mambo yote mawili ya mwendelezo na kutoendelea. Je, simulizi sambamba inafananaje na simulizi sambamba katika injili yako? Je, kuna vipengele hapa katika simulizi sambamba ambavyo una sababu ya kuamini kwamba mwandishi wa kifungu chako alidhani kwamba wasomaji wake wa awali wangejua na wangeviweka katika maana katika ufafanuzi wa kifungu hiki? Ikiwa ndivyo, una

mwendelezo, ukamilishano, na kanuni ya usuli; unaleta hilo. Hilo ndilo swali la utendaji.

Je, kuna vipengele katika kifungu hiki sambamba ambavyo una sababu ya kuamini kulingana na muktadha wa kifungu chako na kwa msingi wa uwezekano wa kihistoria kwamba una sababu ya kuamini kwamba mwandishi wa kifungu chako alidhani wasomaji wake wa awali wangejua? Sio kwamba walijua maelezo hayo mengine katika injili hiyo, lakini walijua maelezo hayo yanayopatikana katika maelezo hayo mengine, maelezo katika injili nyingine. Una sababu ya kuamini kwamba mwandishi wako alidhani kwamba wasomaji wake wangejua maelezo hayo na wangeyaleta katika maana ya kifungu hiki. Ikiwa ndivyo, unaleta hilo.

Hilo linahusisha maarifa ya kudhaniwa kwa upande wa msomaji wa kifungu chako. Kwa upande mwingine, ukijibu hapana kwa swali hilo, basi unahitaji kutambua tofauti, njia tofauti ambayo mwandishi mwingine wa injili au waandishi waliwasilisha tukio hili katika maisha ya Yesu au waliwasilisha fundisho hili la Yesu. Kumbuka kwamba tofauti hizo na tofauti hiyo zinaweza kuonyesha mtazamo wa kipekee au wasiwasi wa kipekee au wasiwasi maalum wa mwinjilisti wako, wa kifungu chako.

Kwamba masimulizi mengine ya injili yalishughulikia kwa njia hii yalijumuisha maelezo haya mengine ambayo mwandishi wako hakuyashughulikia. Hilo linaweza kufafanua, hilo linaweza kufanya uelewa wako uwe sahihi zaidi kuhusu kile ambacho mwandishi wako anajaribu kukielewa katika masimulizi haya. Sasa, kuhusu mwendelezo, jinsi masimulizi sambamba yanavyoweza kufafanua kinachoendelea katika kifungu unachokitafsiri, hebu tuchukulie kwamba tunatafsiri Mathayo 10, 11 hapa.

Hili ni agizo la Yesu kwa wanafunzi wake anapowatuma nje katika misheni yao. Katika Mathayo 10:11, tunasoma, Sasa, hili ni fumbo kidogo. Ni wazi kwamba kimsingi tunaelewa agizo hilo, lakini hatuelewi hasa kwa nini hili ni muhimu.

Anasema mtakapoingia katika mji au kijiji kuhudumu katika mji au kijiji hicho, tafuteni ni nani anayestahili humo, kaeni naye, wala msitoke. Kaeni katika nyumba hiyo hiyo; msihame kutoka nyumba hadi nyumba. Hilo ndilo analofikiria wazi.

Lakini kwa nini? Jambo la msingi ni lipi? Jambo la msingi ni kwamba, jambo la msingi linafafanuliwa na simulizi sambamba katika Luka 10, mstari wa 7. Hapa tunasoma na kukaa katika nyumba ile ile, tukila na kunywa kile wanachotoa, kwa maana kazi inastahili ujira wake. Msiende nyumba kwa nyumba. Mkila na kunywa kile wanachotoa, msiende nyumba kwa nyumba.

Luka, unaona ulinganifu wa Luka unafafanua kifungu hicho katika Mathayo 10. Kwa maneno mengine, usihame kutoka nyumba hadi nyumba unapohudumu mahali fulani ili kupata kitanda na kifungua kinywa bora, chakula bora na malazi bora. Hilo

halipaswi kuwa msingi wa kile unachofanya na mahali unapokaa unapohudumu na kadhalika.

Simulizi sambamba linatoa ufafanuzi kwa kile ambacho Yesu anaonekana kuwa nacho akilini katika Mathayo 10. Lakini unaweza kuwa na mfano ambapo simulizi sambamba ni tofauti kabisa. Na kama ninavyosema, tofauti hiyo inaweza kuwa kile kinachoendelea katika kifungu chako.

Nitatoa mfano hapa, sambamba, si kutoka katika Injili, bali kutoka katika vitabu vya kihistoria vya Agano la Kale. Unajua kwamba vitabu vya Mambo ya Nyakati vinaonekana kuwa vimeegemea na vilikuwa kama chanzo kikuu, vitabu vya Samweli na Wafalme. Tukienda kwenye 2 Samweli, tunaona simulizi la sensa ya Daudi katika 2 Samweli 21.

Kwanza, tunasoma haya. Sasa kulikuwa na njaa katika siku za Daudi kwa miaka mitatu, naye Daudi akautafuta uso wa Bwana, na kadhalika. Lakini unaona hapa, kwa kweli nilikuwa nikifikiria 1 Mambo ya Nyakati.

Tuna 1 Mambo ya Nyakati 21. Haya basi. Simulizi la hili hasa katika 2 Samweli liko katika 2 Samweli 24.

Tena, hasira ya Bwana ikawaka dhidi ya Israeli, naye akamchochea Daudi dhidi yao, akisema, Nenda, ukawahesabu Israeli na Yuda. Tazama hapa kwamba ni Bwana anayemchochea Daudi kufanya sensa hii. Bwana alimchochea Daudi dhidi yao, akisema, Nenda, ukawahesabu Israeli na Yuda.

Katika simulizi sambamba katika 1 Mambo ya Nyakati 21:1, tunasoma kwamba Shetani alisimama dhidi ya Israeli na kumshawishi Daudi awahesabu Israeli. Kwa hivyo, kulingana na 2 Samweli 24, ni Bwana aliyemshawishi Daudi awahesabu Israeli. Kulingana na 1 Mambo ya Nyakati 21, ni Shetani aliyemshawishi Daudi kufanya hivyo.

Kuna tofauti katika masimulizi hayo. Sasa, unachokiona, bila shaka, ni Samweli akiwasilisha sensa hii kutoka upande mmoja, Chronicler akiwasilisha kutoka upande tofauti kidogo. Nadhani haitakuwa sahihi kusoma 1 Mambo ya Nyakati hadi 2 Samweli.

Hilo halingekuwa suala la kuruhusu sauti ya 2 Samweli mwenyewe. Mtazamo wa 2 Samweli mwenyewe. Tofauti yenyewe, hata hivyo, inaweza kuangazia mtazamo huo katika 2 Samweli.

Au, ikiwa unatafsiri 1 Mambo ya Nyakati, tofauti hiyo inaweza kuonyesha mtazamo maalum kuhusu sensa uliyonayo katika 1 Mambo ya Nyakati. Wahubiri mara nyingi huanguka katika mtego wa kuchanganya au kuvunja akaunti zinazofanana. Hili ni

jambo hatari sana kufanya kwa sababu linahusisha kuunda akaunti mpya ambayo haipo popote isipokuwa akilini mwa mhubiri mwenyewe.

Nakumbuka si muda mrefu uliopita nikisikia mahubiri kuhusu kuwalisha watu 5,000 katika Mathayo 14. Mhubiri alianza kwa kusema, unajua, hadithi hii ya kuwalisha watu 5,000 inapatikana pia katika Yohana 6. Yohana anajumuisha maelezo mengi kuhusu kuwalisha watu 5,000 ambayo Mathayo haijumuishi. Kwa hivyo, tutaelewa Mathayo 14 kwa kuzingatia Yohana 6. Kuanguka huku kwa Yohana 6 hadi Mathayo 14 bila kukosoa kulihusisha, kwa kweli, mhubiri hakujua hili, lakini alichokuwa akifanya ni kuunda akaunti mpya ambayo haikuwepo popote isipokuwa akilini mwake mwenyewe.

Haikuhusiana na simulizi la kuwalisha watu 5,000 katika Yohana 6 wala kulisha watu 5,000 katika Mathayo 14, lakini ilikuwa ni aina ya uunganishaji wake mwenyewe. Hilo linazua matatizo ya kila aina. Linazua matatizo kuhusu mamlaka katika kuhubiri kwa sababu alikuwa akihubiri, kwa kweli, kwenye maandishi yasiyo ya kisheria.

Alikuwa ameunda maandishi yasiyo ya kisheria, na huo ndio ulikuwa msingi wa tangazo lake. Kwa kweli, hakuweza kusikia kile ambacho Mathayo au Yohana walikuwa nacho akilini kuhusu kulisha watu 5,000. Sasa, bila shaka, unaweza kuuliza, je, haifai kamwe kukusanya masimulizi kwa njia ya kujaribu kuelewa jinsi Agano Jipya kwa ujumla linavyoshughulikia tukio hili? Bila shaka, ndivyo ilivyo, lakini unapofanya hivyo, unahitaji kufanya hivyo kwa njia ya kuhakikisha kwamba mtazamo tofauti wa kila mwandishi wa injili unaeleweka na kuzingatiwa.

Sasa, zaidi ya hayo, aina nyingine ya ushahidi tulionao ni ule wa umbo la fasihi au maumbo hapa. Bila shaka, hii ndiyo aina ya kitu tunachokitambua katika utafiti wa sehemu hiyo. Tulizungumzia hasa katika sehemu ya awali kuhusu tabia ya aina hizi za fasihi na kupendekeza jambo fulani kuhusu jukumu lao katika tafsiri.

Acha nikupe mfano hapa wa hili. Nilisikia mahubiri miaka mingi iliyopita kuhusu sura ya 12 ya Matendo, ambayo ni hadithi ya kuachiliwa huru kimujiza kutoka gerezani kwa Petro huko, ambaye alikuwa amekamatwa na Herode na karibu kuuawa na Herode. Mahubiri niliyosikia yalikuwa ya mfano tu.

Tuliambiwa kwamba Petro, bila shaka, alikuwa gerezani na mikono yake ilikuwa imefungwa minyororo, ilikuwa imefungwa minyororo. Minyororo hiyo iliwakilisha dhambi ya asili. Bila shaka, malaika alipomtokea ili kumwachilia, minyororo hiyo ilianguka.

Aliwekwa huru kutoka kwa dhambi ya asili. Bila shaka, unakumbuka kwamba kulikuwa na milango miwili kutoka gereza la ndani hadi nje barabarani. Mlango wa kwanza, tuliambiwa, uliwakilisha kuhesabiwa haki.

Ilijifungulia yenyewe. Huyu alikuwa Mmethodisti ambaye alikuwa akihubiri hili kabla, Mwesley. Mlango wa pili uliwakilisha utakaso kamili, tuliambiwa.

Kisha unakumbuka kwamba Petro alitembea kutoka gerezani hadi nyumbani kwa mama yake Yohana Marko, ambapo kanisa lilikuwa limekusanyika kwa ajili ya maombi. Hayo yalikuwa maisha ya ufuasi na ukuaji katika neema katika maisha yote ya Kikristo. Nyumba ambapo kanisa lilikusanyika, nyumba ya mama yake Yohana Marko ambapo kanisa lilikusanyika, tuliambiwa iliwakilisha mbingu.

Kuingia kwake ndani ya nyumba hiyo kuliwakilisha utukufu. Kwa hivyo, ulikuwa na uhalali, utakaso kamili, ukuaji wa neema, na utukufu; utaratibu unawasalimu wote hapo katika sura ya kumi na mbili ya Matendo. Sasa, kulikuwa na ubaya gani na hilo? Ubaya gani ulikuwa na mahubiri hayo? Ilikuwa ukiukaji wa aina ya lugha.

Kama ingetolewa katika umbo, katika umbo la fasihi, katika aina ya fumbo, hilo lingekuwa sawa, au angalau kitu kama hicho kingekuwa sawa. Lakini kuiga simulizi ya nathari ni kushughulika na simulizi ya nathari kinyume na aina ambayo mwandishi alitumia. Hii inaonyesha umuhimu wa umbo la jumla la fasihi katika tafsiri.

Pia, aina nyingine ya ushahidi ambayo wakati mwingine ni muhimu ni mazingira ya kifungu, sauti au mazingira ya kifungu, haswa hisia ya kifungu. Sasa, kuhusu sauti au mazingira, hii ina athari mbili, umuhimu wa pande mbili. Moja ni sauti ya kifungu ambayo mtu anaweza kuhitimisha kwa busara inapaswa kuonyeshwa katika sauti ya tafsiri, ikiwa ni pamoja na sauti ya mahubiri au mafundisho yoyote ambayo yanategemea kifungu hicho.

Mojawapo ya vitabu bora zaidi, ni kitabu cha zamani, lakini moja ya vitabu bora zaidi katika uamuzi wangu kuhusu mahubiri, kuhusu mahubiri ya kibiblia, ni cha Donald G. Miller, *The Way to Biblical Preaching*. Na katika kitabu hicho, alisema kwamba inawezekana kwamba mhubiri, tuseme, mfafanuzi, anatafsiri kifungu vizuri sana kitaalamu, anafuatilia, unajua, maana ya maneno, anazingatia muktadha wake, anakitafsiri vizuri sana, lakini anaweza kukosa maana kabisa kuhusu sauti. Anasema, fikiria mhubiri kama huyo akitafsiri kifungu, tuseme, ambacho kina sauti au mazingira ya kutia moyo, ya malezi, na kuhubiri mahubiri juu yake, mahubiri ambayo sauti yake, sauti ya mahubiri au sauti ya kufundisha ni ya hukumu na ukatili.

Kifungu hicho hakingekuwa na athari sawa na ile ambayo mwandishi wa Biblia aliyevuviwa alikusudia kiwe nayo. Sauti ya tafsiri, ikijumuisha mahubiri na mafundisho, inapaswa kuakisi sauti ya kifungu. Lakini zaidi ya hayo, sauti au angahewa inaweza kuathiri maana, maana ya msingi, au maana ya msingi ya kifungu.

Hasa, hii inapatikana, kwa mfano, ikiwa una kifungu ambacho ni kejeli, kinachohusisha kweli, sauti ya kejeli mara nyingi huhusisha matumizi ya lugha ya kupindua, ili maneno yamaanisha kinyume cha ufafanuzi wake katika vifungu vyenye

sauti ya kejeli. Acha nitoe mfano wa hili kutoka 2 Wakorintho sura ya 12, mistari ya 19 hadi 21. 2 Wakorintho 12:19 hadi 21.

Kwa kweli, hebu tuone hapa, nadhani nitaenda na mfano dhahiri wa 1 Wakorintho 4:8, ambao unaweza kuwa wazi kidogo. Mwingine ungefanya hivyo, lakini 1 Wakorintho 4:8, tayari mmeshiba, tayari mmetajirika, bila sisi mmekuwa wafalme, na laiti mnetawala ili tuweze kushiriki utawala pamoja nanyi. Angalia kejeli. Hiyo inamwagika kwa kejeli.

Angalia pia, pamoja na sauti hiyo, tunatambua matumizi ya lugha ya kupindua. Paulo anaposema, tayari mmejazwa, hamaanishi hivyo. Anamaanisha kwamba ni vitupu.

Wanafikiri wameshiba, lakini ni watupu kweli. Tayari umekuwa tajiri. Wewe si tajiri hata kidogo.

Paulo anasema hapa kwamba mna umaskini. Kwa kweli, tatizo lao ni kwamba hamtambui jinsi mlivyo maskini. Bila sisi, mmekuwa wafalme, na laiti mnetawala ili sisi tuweze kushiriki utawala pamoja nanyi.

Paulo havutiwi na aina hii ya sheria, iwe kwa ajili ya kutaniko lake la Korintho au kwa ajili yake mwenyewe. Tena, jukumu la sauti au mazingira. Aina nyingine ya ushahidi ni kusudi na mtazamo wa mwandishi.

Hili linahusiana na mtazamo, na hasa linahusiana na uhusiano kati ya mtazamo wa mwandishi wa kitabu chako na mtazamo wa wahusika anaowaelezea au ambao anaruhusu kuzungumza ndani ya kitabu. Kuna uhusiano gani kati ya mtazamo wa mwandishi wako na mtazamo wa sauti zingine, za wahusika, au za sauti zingine ndani ya kitabu hicho? Je, mwandishi anakubaliana na mtazamo wa mhusika huyu, au hakubaliani na mtazamo wa mhusika huyu? Sasa, hebu tuchukue mifano michache tu. Naam, hebu tuchukue kwa mfano, hebu tuchukue kama mfano, Petro.

Tulitaja muda mfupi uliopita mahubiri ya Petro ya Pentekoste hapo katika sura ya pili ya Matendo ya Mitume, ambapo ananukuu kutoka kwa Yoeli na kusema, jambo hili mnalolishuhudia hapa, anasema, kwa kweli ni utimilifu wa nabii Yoeli. Katika siku za mwisho itakuwa, Mungu anatangaza kwamba nitamimina roho yangu juu ya wote wenye mwili. Wana wenu na binti zenu watatabiri, vijana wenu wataona maono, wazee wenu wataota ndoto, n.k.

Nitamimina roho yangu juu ya wote wenye mwili. Sasa, je, Luka, mwandishi aliyevuviwa wa Matendo ya Mitume, je, Luka anakubaliana na kile Petro anachosema hapa au la? Je, mtazamo wa Luka unalingana na mtazamo wa Petro katika kunukuu kifungu hiki cha Yoeli? Jibu ni ndiyo na hapana. Ni wazi kwamba anakubaliana na Petro Petro anaponukuu kifungu hiki juu juu.

Nitamimina roho yangu juu ya wote wenye mwili. Lakini tunajua kwamba Petro anaponukuu hili katika Matendo 2, kile Petro anachofikiria anaponukuu kutoka kwa Yoeli, Nitamimina roho yangu juu ya wote wenye mwili, ndicho hasa Yoeli alikuwa nacho akilini. Nitamimina roho yangu juu ya wote wenye mwili ndani ya Israeli, juu ya matabaka yote ya jamii ya Kiyahudi, si Mataifa.

Petro katika Matendo 2, akinukuu kutoka kwa Yoeli, hakuwa na mawazo ya Mataifa aliposema watu wote wenye mwili. Tunajua kwamba kwa sababu Petro hafikii utambuzi huo hadi sura ya 10 ya Matendo, katika kuongoka kwa Kornelio. Na ilihitaji maono kutoka kwa Mungu wakati huo, unakumbuka shuka kubwa ikishuka kutoka mbinguni, ilihitaji maono kutoka kwa Mungu mwenyewe ili kumleta Petro karibu.

Kifungu ambacho mara nyingi kipo katika sura ya 10 wakati mwingine hurejelewa, ingawa hii inahusisha, nadhani, matumizi ya lugha yaliyolegea sana, uongofu wa Petro. Hakika ilihusisha aina ya uongofu wa kitheolojia wa Petro. Petro bado hajapata ujumbe.

Lakini Luka, Luka anapoandika haya, Luka anapoandika haya, kile ambacho Luka anachokifikiria Petro anaposema, Nitamimina roho yangu juu ya wote wenye mwili, Luka anachokifikiria wote wenye mwili, wakiwemo Mataifa. Huo ndio mtazamo wa Luka kuhusu Matendo 2:17. Lakini huo sio mtazamo wa Petro, kuhusu Matendo 2:17. Kwa hivyo, Luka hakubaliani kabisa na mtazamo wa Petro hapa katika nukuu hii ya Yoeli 2:28 katika Matendo 2. Naam, tunaweza kutaja mifano mingine pia, lakini hata hivyo, ndivyo ilivyo.

Sasa utaona kwamba baadhi ya aina hizi za ushahidi zinaingiliana kweli. Mengi yake yanahusiana sana na muktadha. Kwa mfano, linapokuja suala la mtazamo wa mwandishi na mtazamo wa wahusika anaowajumuisha ndani ya kitabu chake, ili kubaini mtazamo wa mwandishi ni upi na hata mtazamo wa wahusika hawa ni upi, unarudi kwenye muktadha.

Kwa hivyo mambo haya, aina hizi mbalimbali za ushahidi hazijafungwa kwa njia ya siri. Kama ninavyosema, hasa muktadha una jukumu katika kadhaa kati ya haya. Kwa njia, hapa hatukutaja tu mtazamo wa mwandishi, bali pia kusudi na mtazamo wa mwandishi.

Je, lengo la mwandishi ni lipi katika kujumuisha mitazamo tofauti na yake? Sio tu kwamba mtazamo wa mhusika huyu unahusianaje na mtazamo wa mwandishi, bali pia lengo la mwandishi katika kujumuisha mtazamo huu mwingine ni lipi? Kisha aina nyingine ya ushahidi ni kipengele cha kisaikolojia. Na kipengele cha kisaikolojia kina vipengele viwili ndani yake. Cha kwanza kinahusiana na saikolojia, yaani, hali ya akili, ndivyo tunavyomaanisha saikolojia, hali ya akili ya mwandishi wa kifungu chako.

Hali ya akili ya mwandishi wa kifungu chako. Hii inaweza kuwa muhimu katika kuelewa au kutafsiri hasa kile mwandishi huyo anasema. Nadhani mfano mzuri hapa ungekuwa Maombolezo.

Maombolezo yaliandikwa na mtu fulani, labda Yeremia, lakini hata hivyo yaliandikwa na mtu ambaye alikuwa akipitia tukio la kuhuzunisha zaidi linaloweza kufikirika. Uharibifu wa Yerusalemu na wa hekalu na kila kitu alichokipenda. Na mwandishi huyu, huenda alikuwa Yeremia, mwandishi huyu hakushughulikia aina hii ya msongo wa mawazo, aina hii ya dhiki vizuri.

Huyu ni mtu aliye chini ya shinikizo kubwa la kiakili. Kwa hivyo, mtazamo wa mwandishi unatusaidiaje kuelewa anachosema, ili kutafsiri anachosema? Lakini hii inaweza pia kuwa hivyo si kwa mwandishi tu bali pia kwa hali ya akili ya wahusika ndani ya kitabu. Nadhani mfano mzuri wa hili ungekuwa, na hebu tuangalie, unapaswa kuwa na Biblia kila wakati na kufungua 1 Wafalme 19:1-8.

1 Wafalme 19:1-8. Sasa, unakumbuka kwamba hii ni hadithi ya, hii inapatikana hasa katika simulizi la Eliya. Na ni, na tukio hili, kifungu hiki kinakuja moja kwa moja baada ya kile ulicho nacho mwishoni mwa sura ya 18 ya 1 Wafalme.

Na hiyo ndiyo uzoefu halisi wa Eliya kwenye kilele cha mlima. Yuko pale juu ya Mlima Karmeli, amewapa changamoto manabii wa Baali kwenye shindano. Baali alikuwa mungu wa dhoruba.

Anampa Baali faida zote, kumbuka, za kushusha moto kutoka mbinguni na kuteketeza dhabihu. Ilikuwa pambano kati ya Mungu, Bwana, Yahweh, na Baali. Chochote ambacho Mungu angefanya kingekuwa Mungu wa kweli na kingekuwa Mungu wa Israeli kuanzia sasa na kuendelea.

Kama ninavyosema, aliwapa manabii wa Baali na Baali kila faida na kumpa Yahwe kila hasara. Lakini licha ya hasara, ni Yahweh aliyeshusha moto kutoka mbinguni ulioteketeza dhabihu, na haikuwa Baali. Na, bila shaka, baada ya haya, manabii wa Baali wanatolewa nje na kupigwa mawe, na jina la Bwana linatukuzwa.

Lakini una nini katika kifungu kinachofuata? Sawa, tukiwa tumetoka moja kwa moja kwenye mafanikio haya makubwa, mafanikio makubwa zaidi yanayowezekana. Katika 19:1, tunasoma kwamba Ahabu, mfalme, alimwambia Yezebeli yote aliyoyafanya Eliya na jinsi alivyowaua manabii wote kwa upanga. Kisha Yezebeli akamtuma mjumbe kwa Eliya akisema, Miungu wanifanyie vivyo hivyo na kuzidi, nisipofanya uhai wako kama uhai wa mmoja wao kesho wakati kama huu.

Ndipo akaogopa, akaondoka, akaenda kuokoa maisha yake, akafika Beer-sheba, ambayo ni mali ya Yuda, akamwacha mtumishi wake huko. Lakini yeye mwenyewe akaenda safari ya siku moja jangwani, akaja akaketi chini ya mretemu, akaomba afe,

akisema, sasa inatosha, sasa inatosha, Ee Bwana, ondoa uhai wangu, kwa maana mimi si bora kuliko baba zangu. Sasa hapa una kifungu ambapo mwandishi anatusihi sana, anatumiza kwa hakika, kuzingatia jambo la kisaikolojia.

Maandishi yanapiga kelele na kuuliza swali masikioni mwetu: Ahabu ametokaje kwenye mafanikio haya makubwa, uzoefu huu wa kilele cha mlima, hadi kwenye dhiki hii kubwa na hofu hii kubwa inayomfanya hata kutaka kuachilia nafasi yake ya unabii na kufa? Kuna kitu kinachoendelea hapa akilini mwa Eliya na hicho ndicho kiini cha ajenda ya kifungu hiki. Sasa, kwa kweli, tunapaswa kuwa waangalifu hapa kuhusu kile ambacho wasomi wanakiita udanganyifu wa kisaikolojia au upotoshaji wa kisaikolojia, tabia ya kupotosha maandishi ambayo kwa kawaida humaanisha kuleta masuala ya saikolojia, hali ya akili, hisia. Aina hii ya kitu katika vifungu ambapo mwandishi hatualika kufanya hivyo na kwa njia ambazo mwandishi haalika.

Hili mara nyingi hufanywa kwa kuleta nadharia fulani za kisaikolojia za kisasa kuwahuu wahusika wa kibiblia na kadhalika, jambo ambalo hakuna sababu yoyote ya kufikiria kwamba mwandishi wa kifungu chetu alikuwa na aina hii ya jambo akilini. Kwa hivyo, ni muhimu kila wakati kubaini kama mwandishi wa kifungu chetu anahimiza na anakaribisha aina hii ya mawazo ya kisaikolojia au la. Kifungu ambacho nimekinukuu, bila shaka, ni wazi anachofanya.

Lakini inaonekana kwangu kwamba, kwa mfano, katika maneno ya kuangamiza katika kitabu cha Yoshua, una jaribio lililosomwa sana kwa upande wa mwandishi wa kitabu cha Yoshua la kumweka msomaji mbali kuhusiana na hisia na saikolojia ya Wakanaani waliokuwa wakiangamizwa. Hatupaswi kuhisi pamoja nao. Hatupaswi kuzingatia mawazo yao kama walivyokuwa wakiangamizwa.

Kuna aina ya umbali wa kisaikolojia ambao mwandishi anataka kuunda kati ya msomaji na Wakanaani wanaoangamizwa huko. Kwa hivyo, swali ni kama kuna dalili ndani ya maandishi. Mara nyingi hii inahusisha matumizi ya lugha ya nia au hisia au hali ya akili inayoonyesha kwamba mwandishi anataka tufikirie aina hizi za kisaikolojia.

Aina nyingine ya ushahidi ni milipuko. Bila shaka, tena, hii ndiyo aina ya kitu ambacho tumezungumzia tayari. Milipuko inahusisha mabadiliko katika umbo la neno linaloelekeza kwenye maana na umuhimu wake wa kisarufi.

Unyumbulifu unahusisha vitenzi na nomino, pamoja na Kigiriki na Kiingereza. Lakini kuhusu, na hapa kimsingi nitatoa mifano michache tu kutoka kwa maandishi ya Kiingereza. Unaweza kufanya mengi na unyumbulifu hata kutoka kwa Kiingereza, ingawa unaweza kufanya mengi zaidi nayo, bila shaka, ikiwa unafanya kazi na lugha asilia, maandishi asilia, n.k.

Lakini kuhusu nomino, hebu tuangalie Mathayo 2:20. Mathayo 2:20 inavutia hapa. Hii ni hadithi ya Yusufu na familia takatifu huko Misri, kuanzia mstari wa 19. Lakini Herode alipokufa, tazama, malaika wa Bwana alimtokea Yusufu katika ndoto huko Misri, akisema, Ondoka, umchukue mtoto na mama yake, mkaende nchi ya Israeli.

Kwa maana wale waliotafuta mtoto wamekufa. Sasa angalia una nomino ya wingi hapo: wale waliotafuta uhai wa mtoto wamekufa. Hilo linashangaza sana katika muktadha kwa sababu hadi sasa katika sura ya pili ya Mathayo, kwa kadiri tunavyojua, ni mtu mmoja tu aliyetafuta uhai wa mtoto, naye ni Herode.

Ni nini kilicho nyuma yao? Unaelezeaje matumizi ya wingi? Sio yule aliyemtafuta mtoto amekufa. Kwa njia, inazungumzia wakati Herode alipokufa; alisema wale waliotafuta uhai wa mtoto walikuwa wamekufa. Kwa hivyo tutachukua wingi huu? Je, tufikirie kwamba labda wingi huu, wale waliotafuta uhai wa mtoto wamekufa, unaonyesha kwamba si Herode tu bali pia makuhani wakuu na waandishi ambao Herode aliwauliza mapema katika sura ya pili kuhusu mahali ambapo Kristo atazaliwa, kwamba kwa namna fulani makuhani wakuu na waandishi walishiriki katika kutafuta kifo cha Yesu hapa, walishiriki katika kifo cha watoto wachanga wa Bethlehemu? Je, labda anafikiria kuhusu askari waliotumwa Bethlehemu kuwaua watoto wote, watoto wote wa kiume, wenye umri wa miaka miwili na chini, kwamba wao ndio waliojumuishwa katika wingi huu, wale waliotafuta uhai wa mtoto wamekufa? Naam, kuhusu makuhani wakuu na waandishi, hakuna dalili kwamba walishiriki katika jaribio la kumuua Kristo, hakuna dalili ya hilo hata kidogo.

Na katika kisa cha askari waliotumwa Bethlehemu, ni wazi kwamba, hata kama wangekufa, hilo halingekuwa tatizo hata kidogo kwa sababu, bila shaka, askari wengine wangeweza kupangwa ili kufanya aina hii ya kazi mbaya. Kwa hivyo hiyo haionekani kuwa hivyo. Bado tumebaki na fumbo: ni nini kinachohusika katika wingi hapa, wale waliotafuta uhai wa mtoto wamekufa? Jibu la hilo linapatikana katika ukweli kwamba hii ni nukuu ya neno kwa neno kutoka Kutoka 4:19.

Malaika anamtokea Musa kwenye mteremko wa Sinai. Baada ya Musa, bila shaka, kujitoroka kutoka Misri na kusema, rudi Misri kwa maana, wale waliotafuta uhai wako wamekufa. Kwa hivyo, hii inaonyesha kwamba hii ni dokezo la Kutoka 4:19.

Na kile ambacho Mathayo anadokeza kwa kutumia wingi ni kwamba uzoefu huu katika maisha ya Yesu unatimiza uzoefu huo katika maisha ya Musa. Kwamba uzoefu wa Musa huko nyuma unatarajia na kutoa taarifa, unaangazia kinachotokea hapa katika uzoefu wa Bwana wetu. Naam, tuna ushahidi machache zaidi wa aina hizi wa kuangalia, lakini hapa ni mahali pazuri pa kusimama.

Nadhani tumeenda kwa muda mrefu sana. Kwa hivyo, hebu tuchukue mapumziko ya sehemu ya video hapa tu.

Huyu ni Dkt. David Bower katika mafundisho yake kuhusu Ujifunzaji wa Biblia kwa Kufata Neno. Hii ni kipindi cha 13, Ufafanuzi, Ujifunzaji wa Neno na Muktadha, Madokezo ya Agano la Kale kati ya Maandishi.